

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Hyvinvointialue ja alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden palvelut

Henna Leppämäki

Erityisasiantuntija

Sosiaali- ja terveysministeriö, APO-osasto

henna.leppamaki@gov.fi

p. 0295 163132

Hyvinvointialueiden järjestämisvastuu

- Hyvinvointialueen on järjestettävä alueellaan olevalle ilman huoltajaa maassa olevalle alaikäiselle hoiva, huolenpito, kasvatus sosiaalihuoltolain mukaisesti perheryhmäkodissa, perhehoitona tai muuten tarkoituksenmukaisella tavalla (Koto-laki 33§)
- Perheryhmäkodista sosiaalihuollon palveluna on erillistä säätelyä sosiaalihuoltolain 22a§:ssä. Henkilöstö- ja tilamitoitukset vastaavat lastensuojelulain ympärivuorokautisen laitospalvelun säätelyä.
- Hyvinvointialue vastaa myös terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä
- Kuntalaisena ilman huoltajaa olevalla lapsella tai nuorella on yhdenvertainen oikeus saada sote-palveluita kuin muilla hyvinvointialueen asukkailla.

Perheryhmäkodit ja perhehoito

- Hyvinvointialue voi perustaa lapsille ja nuorille tarkoitetun perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön. Hyvinvointialue sopii elinvoimakeskuksen kanssa alueen palvelutarpeen niin vaatiessa lapsille ja nuorille tarkoitetun perheryhmäkodin perustamisesta ja kustannusten korvaamisesta.
- Hyvinvointialue voi sopia elinvoimakeskuksen kanssa myös perhehoidon kustannusten korvaamisesta. Perhehoidon palvelun järjestäminen ilman huoltajaa tulleille alaikäisille on kotoutumisen näkökulmasta hyvä vaihtoehto erityisesti, jos kyseessä on nuorempi lapsi.
- Hyvinvointialueet päättävät itsenäisesti miten ja millaisissa organisaatorakenteissa palvelut järjestetään. HVA voi esim. ostaa perheryhmäkotipalvelun yksityiseltä palveluntuottajalta, mutta sosiaalihuollon suunnitelmallinen työ ja päätökset palvelusta ovat hyvinvointialueen vastuulla.
- Ryhmäkoteja ja perheryhmäkoteja voi olla perusteltua perustaa samoille paikkakunnille/alueille, jotta lasten/nuorten arjessa ja elinympäristössä ei tapahtuisi liikaa muutoksia. Siirtyminen toiselle alueelle on kuitenkin aina mahdollista ja se tulee tapahtua lapsen etu turvaten.

Perheryhmäkodit osana sosiaalihuoltoa 2025 alkaen

- Perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön toimitiloista ja kasvuoloista säädetään sosiaalihuoltolain 22a§:ssä.
- Aineiden ja esineiden haltuunottoon ja asukkaan käytössä olevien tilojen tarkastamiseen perheryhmäkodissa tai muussa asuinyksikössä sovelletaan vastaanottolain säädöksiä.
- Sosiaalihuoltolain muutos osana kotoutumislain kokonaisuudistusta liitti 1.1.2025 lähtien alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneiden asumisen, hoivan ja huolenpidon järjestämisen osaksi sosiaalihuollon lainsäädäntöä. Näin selkeytyvät myös käytännöt koskien valvontaa, lupakäytäntöjä ja hallintopäätöksiä.
- Perheryhmäkodit ovat Lupa- valvontaviraston valvonnan alaisia ja yksityisten palveluntuottajien tulee rekisteröityä Valviran Soteri-rekisteriin.
- Palveluista vastaa kokonaisvaltaisesti hyvinvointialue -> sosiaalityön vahvistuminen, koordinaatio, palveluiden mahdollinen hankinta, viranomaisyhteistyö
- Asiakkaan asema ja oikeudet: asiakaslaki, asiakas- ja potilasturvallisuuslaki (mm. itsemääräämisoikeus, muistutukset, kantelut jne)
- Tietojen käsittely: asiakas- ja potilastietolaki
- STM:n sisällöllinen ohjausvastuu hyvinvointialueiden toiminnasta

Palvelutarpeen arviointi, tarvittavat hallintopäätökset ja asiakassuunnitelma

- Lapsen asumisen järjestämisen tapa määräytyy sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella, jossa huomioidaan lapsen yksilöllinen tilanne ja etu.
- Palvelutarpeen arviointi aloitetaan lapsen saatua oleskeluluvan ja lapsen ollessa vielä vastaanottojärjestelmässä, jo ennen kuin lapsella on kotikunta. Palvelutarpeen arvioinnin aloittaa se hyvinvointialue, jonka alueella lapsi asuu oleskeluluvan saatuaan.
- Jokaiselle lapselle/nuorelle nimetään omatyöntekijä (SHL 42 §). Edustaja osallistuu arvion ja suunnitelman laadintaan.
- Siirtymävaiheessa lapsi on riippuvainen hänelle järjestetyistä palveluista ja siten erityisen tuen tarpeessa. Näin ollen on syytä kiinnittää huomiota siihen, että palveluntarpeen arvio laaditaan viivytyksettä ja sen laatimisesta vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. Omatyöntekijä voi olla tilanteen vakiinnuttua myös sosiaaliohjaaja.
- Palvelutarpeen arvio tehdään tilanteen vaatimassa laajuudessa ja se voidaan viimeistellä lapsen jo siirryttyä pois vastaanottopalveluista.

Palvelutarpeen arviointi, tarvittavat hallintopäätökset ja asiakassuunnitelma

- Hyvinvointialue tekee päätöksen lapsen asumisesta vasta sen jälkeen, kun palvelutarpeen arviointi on käynnistetty ja kunta, hyvinvointialue ja elinvoimakeskus ovat sopineet lapsen kuntaan ohjaamisesta
- Päätös sosiaalihuoltolain mukaisesta palvelusta (esim. perheryhmäkoti) voidaan tehdä, vaikka palveluntarpeen arvio ei olisi kaikilta osin valmistunut, koska lapsen huolenpidosta ja asumisesta huolehtiminen on tilanteessa ensisijaista. Päätös on valituskelpoinen.
- Palvelutarpeen arvioinnin perusteella laaditaan asiakassuunnitelma. Perheryhmäkotiin osoitetulle lapselle laaditaan myös hoito- ja kasvatussuunnitelma

Kotouttava perhehoito

- Ilman huoltajaa maassa olevien huolenpito, kasvatus ja asuminen voidaan järjestää myös perhehoidossa, jolloin noudatetaan perhehoitolakia
- Kotoutumislain piirissä olevien lasten perhehoitoa sosiaalihuollon palveluna on kehitetty esimerkiksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella ja tällä Suomessa on muutama hyvinvointialue, joka toteuttaa kotouttavaa perhehoitoa eli perhehoitoa ilman huoltajaa saapuneille lapsille.
- Perhehoito edellyttää, että lapsen perhehoitoon ottava perhe on saanut tehtävään tarkoitetun valmennuksen ja perheen olosuhteet on selvitetty.
- Esimerkiksi lapsen yksityismajoituksesta vastannut henkilö voi kouluttautua perhehoitajaksi, jos henkilö on hyvinvointialueen arvion mukaan koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa.
- Perhehoitoa järjestettäessä on toimittava perhehoitolaissa edellytetyllä tavalla
 - Esim. ennakkovalmennus, sopimus, vapaat, koulutus ja tuki

Yksityisesti sijoitetut lapset ja valvonta

- Lapsesta, jonka muu kuin hyvinvointialue on sijoittanut pysyväisluonteisesti yksityiskotiin, on ilmoitettava hyvinvointialueelle. Kun kyseessä on ilman huoltajaa tullut lapsi, on vastaanottokeskus ilmoitusvelvollinen.
- Kun vastaanottovaiheessa yksityismajoituksessa asunut lapsi on saanut oleskeluluvan tai tilapäistä suojelua saava lapsi kotikunnan, hyvinvointialue arvioi osana lapselle tehtävää palvelutarpeen arviointia, onko lapsen edun mukaista jatkaa asumista yhdessä sukulaisten tai muiden tuttavien kanssa.
- Hyvinvointialueen tulee tehdä selvitys asuinolosuhteista palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä henkilön siirtyessä kuntalaiseksi ja hyvinvointialueen palveluihin, vaikka vastaanottokeskus olisi aiemmin hyväksynyt vastaanottovaiheen aikaisen yksityismajoituksen. Selvitys tulee tehdä itsenäisesti ja riippumatta vastaanottokeskuksen arvioinnista, mutta vastaanottokeskuksen arvio ja tiedot on hyvä huomioida sen yhteydessä
- Hyvinvointialueen on tuettava tarvittaessa hoitajaa järjestämällä tukitoimia lapsen hoidon ja kasvatuksen edistämiseksi. Tukitoimia voidaan järjestää sosiaalihuoltolain mukaisena toimintana, eikä niiden antaminen edellytä lastensuojelun asiakkuutta.
- Edellytyksiä sijoituksen jatkumiselle ja tukitoimien tarvetta on tarpeen mukaan seurattava. Hyvinvointialueen on pidettävä rekisteriä lapsista, jotka on sijoitettu yksityisesti ja oltava aina tietoinen alueellaan asuvista, yksityisesti sijoitetuista lapsista. Jos yksityiskoti tai siinä annettu hoito ja kasvatus todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, hyvinvointialueen on yritettävä saada aikaan korjaus. Jollei korjausta saada aikaan, hyvinvointialue voi kieltää lapsen pitämisen tässä yksityiskodissa

Lastensuojelulain velvoitteita hyvinvointialueelle

- Velvollisuus selvittää lastensuojelun tarve (LsL 26 §)
 - Jos esim. sosiaalihuollon, VOK:n, kunnan työntekijä tai vaikka edustaja on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä, on tehtävä lastensuojeluilmoitus (LsL 25 §)
- Mikäli lastensuojelulain 27 §:n edellytykset täyttyvät, aloitetaan lapselle lastensuojelun asiakkuus
 - 1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka
 - 2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja
 - 3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia
- Tarvittaessa tehdään kiireellinen sijoitus, mikäli lapsi on huolenpidon puutteiden vuoksi välittömässä vaarassa ja lastensuojelulain 40 §:n edellytykset täyttyvät.
- Haagin sopimus lastensuojelustatuksen hyväksymisestä -> alusta lähtien vastuu lastensuojeluviranomaisilla mikäli lapsi on huostaan otettu sopimusmaassa (esim.Ukraina). Muut säännökset yleislakien pohjalta ml. edustaja

Muualla kuin perheryhmäkodeissa asuvien lasten kokonaistilanteet tulee arvioida

- Jokaisen lapsen kohdalla tulee arvioida mm. tarve huoltajuusjärjestelyille
- Erityisen suurta harkintaa tulee käyttää tilanteissa, jossa perhesijoitusta/yksityistä sijoitusta harkitaan täysi-ikäisille sisaruksille, vaikka lapset olisivatkin saapuneet perheenyhdistämisen kautta
- Elatuskysymykset ja KELAn etuuksien hakeminen sekä lapsen taloudellisen kokonaistilanteen arviointi tulee aina tehdä sosiaalihuollossa. KELAn etuuksissa voi olla eroja siinä, kuka etuutta voi lapsen puolesta hakea tai kenen tilille etuus voidaan maksaa. Viimekädessä vastuu etuisuuksien hakemisesta ja taloudellisen tilanteen seuraamisesta on hyvinvointialueella ja edustajalla.
- Lapsen asumisesta, hoivasta ja huolenpidosta on viimekädessä aina vastuu hyvinvointialueella, joka voi sisäisesti päättää vastuuorganisaation/yksikön omalla alueellaan.

Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneiden nuorten aikuistumisen tuki 23 –vuotiaaksi

- Suurin osa ilman huoltajaa tulleista alaikäisistä on maahan tullessaan 15–17-vuotiaita. He voivat asua perheryhmäkodissa tai tukiasumisyksikössä siihen asti kun he täyttävät 18 vuotta. Heille määrätyn edustajan tehtävä lakkaa myös silloin, kun edustettava henkilö tulee täysi-ikäiseksi.
- Moni ilman huoltajaa tulleista nuorista tarvitsee tukea myös täysi-ikäisinä, jotta he selviäisivät arjen haasteista. He saattavat tarvita tukea ja ohjausta myös esimerkiksi oman koulutuspolkunsa löytämiseen tai sen suorittamiseen. Yleensä tuki on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaaliohjausta tai sosiaalityötä, asumisen tukea, psyko-sosiaalista tukea sekä muita yksilöllisiä tukitoimia. Tarvittaessa tukipalvelut arvioidaan ja suunnitellaan monialaisesti.
- Tukitoimia voidaan järjestää yksilölliseen tarpeeseen perustuen siihen saakka kun nuori täyttää 23 –vuotta ja hyvinvointialue saa valtiolta korvauksia järjestämistään palveluista
- Nuorille tarjottava tuki rinnastuu lastensuojelun jälkihuoltoon ja on yleistä, että toimintaa kutsutaan kotoutumisen jälkihuolloksi. Aikuistumisen tuki ei kuitenkaan ole samalla tavalla subjektiivinen oikeus, vaan tukitoimet päätetään yksilöllisen tarpeen mukaisesti eivätkä ne siten ole saman sisältöisiä kaikille.
- Aikuistumisen tuen palvelut ovat vapaaehtoisia

Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneiden nuorten aikuistumisen tuki 23 -vuotiaaksi

- Tukitoimia järjestettäessä hyvinvointialue voi hankkia palveluita myös järjestöiltä ja yksityisiltä palveluntuottajilta.
- Mikäli palveluja tuotetaan perheryhmäkotitoiminnan yhteydessä, tulee huomioida itsenäistymisen tuen kytkeytyminen työikäisten (aikuisten) palvelujärjestelmään. Myös lastensuojelulain mukaisessa jälkihuollossa palveluita on viime aikoina siirretty yhä enemmän osaksi aikuisten sosiaalipalveluja.
- Mikäli aikuistumisen tukeen hankitaan ostopalveluita, tulee huomata, että viranomaistyöllä on silti merkittävä rooli palvelujen koordinoinnissa, arvioinnissa ja valvonnassa. Ostopalvelut eivät korvaa suunnitelmallista sosiaalihuollollista työtä eivätkä palveluntuottajat arvioi palveluiden tarvetta.
- Palveluita voidaan arvioida, suunnitella ja toteuttaa tarvittaessa jo ennen täysi-ikäistymistä, esim. jos nuori muuttaa omaan asuntoon tai asuminen järjestetään tuettuna asumisena.

Yhteenvetoa

- Ilman huoltajaa saapuneiden asuminen, hoiva ja huolenpito on kokonaisuus, joka on hyvinvointialueen järjestämisvastuulla sosiaalihuoltolain nojalla, tietyt säännökset vastaanottolaista
- Perheryhmäkoteja säätelevät myös muut sosiaalihuollon palveluita säätelevät lait (hallintolaki, laki asiakkaan ja potilaan asemasta ja oikeuksista, laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä, valvontalaki jne)
- Palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolakiin perustuen. Erityislakeja mm. lastensuojelulaki, vammaispalvelulaki jne. sovelletaan silloin kuin se on asiakkaan tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista. Arvioista vastaa hyvinvointialueen sosiaalihuolto.
- Hyvinvointialueet sekä palveluntuottajat vastaavat itse toimintansa lainmukaisuudesta ja siitä, että henkilöstöllä on riittävä tietotaito mm. lain soveltamiseen. Valvovat viranomaiset (Lupa- ja valvontavirasto) valvovat kaiken sote-toiminnan lainmukaisuutta.
- Hyvinvointialueita ohjaa sosiaali- ja terveysministeriö

Kiitos!

henna.leppamaki@gov.fi

p. 029 5163132

Sosiaali- ja
terveysministeriö